

дають засадам справедливого оподаткування: володіння землею, нерухомістю, транспортними засобами є ознакою певного рівня доходів, і оподаткування об'єктів не суперечить вимозі врахування платоспроможності платників. Саме на місцевому рівні легше обліковувати, оцінювати і стежити за змінами бази оподаткування. Податок на майно громадян є виправданим за значної диференціації доходів населення.

Іншим податком, перспективним з точки зору наповнення місцевих бюджетів, є плата за землю та збір за інші природні ресурси. Його пропонується перевести до розряду місцевих. Доказом такої позиції є той факт, що розмір платежів за ресурси має сприяти раціональному використанню, зацікавленню органів місцевого самоврядування у відновленні ресурсів, контролю за їх використанням.

1. Данченко Л.Г., Тяпкова А.В. Місцеве оподаткування в зарубіжних країнах. – <http://www.rusnauka.com>. 2. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / За ред. Ю. Немеця, Г. Райта. – К.: Основи, 1998. – 542 с. 3. Децентралізація: експерименти і реформи / Под ред. Т.М. Хорвата. – Будапешт, 2006. – Т. 1. – 272 с. 4. Журавель В.В. Зарубіжний досвід фінансового регулювання розвитку регіона. – 2008 р. – <http://www.nbuv.gov.ua>. 5. Комунальні рівні в Баварії: комунальний устрій та вибори. Персонал в комунальному управлінні. Серія: місцеве (територіальне) самоврядування. – К.: Ін-т держ. управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1999. – 42 с. 6. Кульчицький М.І. Місцеві бюджети і механізм їх формування // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 102-105. 7. Малярчук А. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів // Вісник ТАНГ. – №1. – 2005. – С. 23-27. 8. Старостенко Н.В. Розподіл бюджетних ресурсів між рівнями влади // Фінанси України. – 2008. – № 6. – С. 38-40. 9. Суницова О. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів. – 2008. – LawSchool.lviv.ua. 10. Fiscal Federalism: Quantitative Studies / Ed. by Harvey S. Rosen. – Chicago: University of Chicago Press, 1988. Pp. ix, 262.

Надійшла до редколегії 09.06.2009

О. Драган, здобувач

ОСВІТНІ КРЕДИТИ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглядається зарубіжний досвід фінансування вищої освіти у формі надання освітніх кредитів. Аналізуються переваги і обмеження розвитку інститутів освітнього кредитування.

Foreign experience of financing of higher education in form grant of educational credits is examined. Advantages and limitations of development of institutes of the educational crediting are analysed.

Проблема фінансування освіти в цілому і вищої освіти зокрема є значною і постійною. В Україні фінансування вищої школи здійснюється переважно з державного бюджету. Більшість вищих навчальних закладів були створені урядом, а згідно законодавства України засновник навчального закладу зобов'язаний фінансувати його діяльність. Проте, як відомо, державного фінансування не вистачає для вирішення навіть поточних проблем вищої школи, не говорячи вже про необхідну модернізацію системи вищої освіти. В Україні на сьогодні на одного учня витрачається коштів у сім разів менше, ніж у країнах з високим рівнем розвитку. Питома частка витрат на освіту у складі ВВП приблизно в два рази менша, ніж у розвинених країнах. Матеріальна база вітчизняних вузів є зношеною, її необхідно оновлювати і розвивати, відповідно на ці цілі потрібні величезні фінансові ресурси. Саме тому нагальною проблемою є пошук додаткових джерел фінансування, зокрема за рахунок освітніх кредитів.

Можливість отримати якісну освіту в престижному вищому навчальному закладі часто залежить не тільки від рівня підготовки молодшої людини, але й від її можливості сплатити за навчання. Ще декілька років тому відсутність грошових ресурсів могла стати серйозною перешкодою в отриманні вищої або післядипломної освіти. Сьогодні банківські установи пропонують розв'язати цю проблему за допомогою кредитування тих, хто бажає вчитися. Щоправда, поки цей процес не набув чітких меж, а освітній кредит мало чим відрізняється від споживчого.

Теоретичним і практичним проблемам розвитку освітнього кредитування присвятили свої праці такі вітчизняні і зарубіжні учені як Я. Болюбаш, Ж. Ле Гран, К. Левківський, Т. Попова, Р. Робінсон, Н. Семенова та інші.

Метою статті є розгляд проблем та перспектив розвитку освітніх кредитів та можливість їх поширення в Україні як дієвого інструменту фінансування вищої освіти.

Державне фінансування вищої освіти у більшості країн супроводжується останнім часом введенням платного навчання.

Ідея переходу на платну освіту викликає серйозний опір. Проте варто визнати, що єдиним вирішенням проблеми модернізації вищої освіти є розставання із ста-

рими поглядами і поєднання принципів державного і приватного фінансування. Розглянемо можливі джерела державного фінансування:

1. Засоби домогосподарств в Україні, безумовно, є досить обмеженими: швидке зростання питомої частки платної освіти в Україні (з 15 % в 1995 р. до 60 % у 2008 р.) стикається з невисоким рівнем фінансових можливостей вітчизняних домогосподарств. Нерідкими є випадки, коли студент залишає вуз через неможливість продовжувати оплату навчання.

2. Заробітки студента під час навчання складають істотну частину фінансування здобуття вищої освіти у деяких країнах, зокрема, в США. Але в Україні розвитку цього джерела фінансування перешкоджає недостатній рівень мобільності ринку праці. Крім того, працюючий студент не може приділити весь свій час навчанню.

3. Засоби працевлаштування можуть слугувати одним з джерел фінансування, але для корпоративної підтримки вищої освіти в Росії поки що не створені досить потужні стимул-реакції.

4. Підприємницька діяльність університетів може бути корисним джерелом доходу, але це джерело фінансування легко переоцінити, що може привести до зменшення уваги керівників на вирішення ключових завдань усього закладу.

5. Добродійні пожертвування, звичайно є корисними, і побудова потужної мережі випускників може допомогти розвитку цього джерела доходу для вищих навчальних закладів, але не є міцним фундаментом для фінансування системи.

6. Майбутні заробітки студентів. Доступ до них за допомогою надання студентських позик є корисним і потенційно істотним джерелом фінансування. Україна – не перша і не остання країна, що зіштовхнулася з проблемами переходу від державного до змішаного варіанту фінансування вищої освіти. У 90-і роки ХХ століття вищу школу більшості західноєвропейських країн вразила фінансова криза, багато в чому пов'язана з уповільненням темпів зростання державної підтримки вищих навчальних закладів, що супроводжувалося одночасним збільшенням чисельності студентів. За останніх 40 років чисельність студентів майже у всіх західноєвропейських країнах збільшилася більш ніж у 10 разів. Від-

бувся перехід від елітарної до масової системи вищої освіти, що охоплює нині в різних країнах Західної Європи від 1/3 до 2/3 випускників середньої школи [1].

Різні країни по-різному вирішували проблеми, що виникли у вищій освіті, але реформи системи фінансування вищої освіти були націлені на посилення ринкових тенденцій – через децентралізацію і жорсткіший облік витрат і значне збільшення обсягів приватного фінансування. Йдеться про встановлення плати за навчання, зміну умов надання стипендій, введення системи освітніх кредитів, активне залучення приватних фірм у фінансування вищої освіти, розвиток ринкових відносин у цій сфері.

У зарубіжних країнах співвідношення державного і приватного фінансування вищої освіти неоднакове: у Німеччині, Австрії і Італії питома вага державного фінансування у витратах на вищу освіту складає близько 90 %, у Великобританії, Португалії і Фінляндії – приблизно 80 %, в Данії, Швеції і Ірландії – приблизно 2/3, в США і Канаді – 50 % і 73 %, відповідно [2].

Проаналізуємо ефективність двох систем фінансування вищої освіти – американської та європейської. У першому випадку за навчання сплачують у першу чергу студенти – самі або за допомогою кредитних організацій; а в другому – комерційні спонсори, державні і добродійні організації. Американська система, таким чином, виходить з того, що вища освіта – це товар, що продається і купується за гроші і дає можливість покупцеві знайти високооплачуване робоче місце.

У європейській системі вища освіта фінансується в першу чергу державою, вона виходить з того, що вища освіта – суспільне благо, яке громадянин має право зажадати від суспільства в порядку боротьби за справедливість. Різні підходи дають і різні результати: американська система вищих навчальних закладів є одним з головних джерел економічної потужності США, європейська система – одним з головних чинників загальногосподарського зростання Західної Європи.

Показово, що вища школа останнім часом є джерелом потужних соціальних потрясінь і дестабілізації суспільства (досить пригадати про виступи студентів у Парижі). Якщо питання про необхідність приватного фінансування вищої освіти вважати вирішеним і повернутися до джерел цього фінансування, то найбільш перспективним з них, як показує досвід, є освітні кредити.

Освітні кредити є основною формою фінансування вищої освіти в Китаї, Швеції, Японії. Багато країн ввели систему освітніх кредитів для того, щоб мінімізувати бюджетні витрати на вищу освіту і поступово перейти до ситуації, коли вузи фінансуються в основному за рахунок встановленої ними плати за навчання. Так сталося в Австралії, Великобританії, Нідерландах, Новій Зеландії, США. Кредити студентам для оплати навчання надаються державою, самими учбовими закладами, приватними організаціями. У двох останніх випадках держава, як правило, виступає гарантом повернення кредитів.

Розглянемо переваги освітніх кредитів у порівнянні з іншими формами фінансування:

- ✓ у всіх випадках (коли держава забезпечує безкоштовну вищу освіту) здобуття вищої освіти одними людьми оплачується за рахунок всіх платників податків, велику частину яких складають люди, що такої освіти не мають. Надання освітніх кредитів забезпечує певний рівень справедливості, оскільки в цьому випадку за навчання розплачується той, що в майбутньому здобуде вищу освіту, а не той, хто подібної освіти не здобув;

- ✓ ця форма фінансування не дискримінує осіб з сімей з низькими доходами, надає їм реальну можливість здобути освіту, а повертати отриманий кредит вони будуть згодом зі своїх вищих доходів;

- ✓ широке використання освітніх кредитів скорочує витрати держави на освіту, знижує навантаження на державний бюджет;

- ✓ необхідність отримання кредиту для здобуття освіти стимулює відповідальніше відношення самих студентів до свого навчання – адже їм потрібно буде повертати кредит з власних доходів, рівень яких залежатиме від якості освоєння освітніх програм.

В той же час слід усвідомлювати, що у системи освітніх кредитів є свої проблеми, і недоліки, у тому числі:

- ✓ освітні кредити можуть стимулювати студентів вищих навчальних закладів починати працювати ще під час навчання у ВНЗ, що істотно знизить віддачу від вкладень у вищу освіту і збільшить відсоток відрахованих з ВНЗ студентів. Як приклад можна привести США і скандинавські країни. Проте зв'язок між продуктивністю навчання студентів вузів і введенням освітніх кредитів не є очевидним. Тим більше що зростання питомої частки працюючих студентів є на сьогодні загальноосвітньою тенденцією.

- ✓ система освітніх кредитів може виявитися дискримінаційною відносно осіб з невисокими доходами і жінок, що здобули вищу освіту, але мають дітей, що потім не працюють у зв'язку з їх народженням;

- ✓ до основних труднощів в організації надання студентських позик відноситься також безробіття;

- ✓ ще однією проблемою є високі організаційні витрати, особливо державних агентств, що надають освітні кредити. Так, якщо в розвинених країнах адміністративні витрати складають близько 1 %, то в країнах Латинської Америки – від 15 до 20 %. Багато фахівців приходять навіть до висновку, що загальний ефект в окремих випадках такий низький, що надання стипендій було б ефективнішим механізмом, ніж надання позик;

- ✓ перешкодою є неготовність кредитних організацій надавати кредити під майбутні доходи студента – позичальника, оскільки не розглядають ці доходи як достатню гарантію забезпечення повернення кредиту. У свою чергу, багато сімей, які володіють майном, достатнім для заставного забезпечення освітнього кредиту, бояться обтяжувати себе довгостроковим кредитом на велику суму, тому що у них відсутній досвід подібних запозичень. Малозабезпечені сім'ї з високою вірогідністю не братимуть освітні кредити, навіть якщо вони виділяють під нульову реальну процентну ставку;

- ✓ найсерйознішою проблемою є забезпечення повернення освітніх кредитів. Часто кредити перетворюються на дорогу форму гранту, і в результаті, скорочення витрат держави на вищу освіту не відбувається. Навпаки, у держави з'являються додаткові зобов'язання.

Відсоток невиклати студентських позик істотно відрізняється в різних країнах. Вважається, що в країнах, що розвиваються, рівень повернення 50 % позик, наданих на здобуття вищої освіти, є високим показником. Інколи відсоток неоплачених позик досягає і навіть перевищує 90 %. Яскравим прикладом є Нова Зеландія, де 90 % студентських позик не повертаються позичальниками. Слід зауважити, що розширення сфери використання студентських позик збільшує відсоток неповернень.

Так, високий відсоток невиклати студентських позик у США виявився результатом надання можливості отримати гарантоване фінансування студентам професійних, комерційних і короткострокових курсів. Існують три основні причини невиклати позик: не можу платити, не платитиму і заплачу пізніше. Реальний відсоток невиклати позик, який відображає невиклату з боку тих, хто дійсно не має абсолютної жодної можливості платити, а також тих, хто просто не хоче повертати борг, є низьким. Студенти, як правило, затримують виплати, якщо мають низький рівень доходів [4].

Проте в разі використання такої схеми кредитування, при якій можна відкласти виплату боргу, поки дохід є дуже низьким, як, наприклад, у випадку із студентськими позиками, повернення яких засноване на розмірі доходу, відсоток невикплати позик буде радикально ще нижчим. Ця схема не впливатиме негативно на позичальників, які хочуть виплачувати свої борги і відновлять щомісячні виплати, як тільки вирішать свої проблеми.

І все-таки переваги фінансування вищої освіти за рахунок освітніх кредитів розцінюються в багатьох країнах вище за витрати, пов'язані з введенням цього інституту. До того ж багато перешкод і недоліків освітніх кредитів можуть бути мінімізовані у випадку, якщо сама система кредитування стане досконалішою. Добре розроблені системи позик повинні володіти такими основними параметрами:

- ✓ позики за обсягом мають бути оптимальними;
- ✓ відсоткова ставка кредитування має бути раціональною;
- ✓ механізм повернення позичених коштів має бути ефективним, справедливим і реальним.

Добре продумана система позик, на нашу думку, повинна відповідати трьом характеристикам:

1) всі студенти повинні мати право на отримання позик, як зараз це реалізується в скандинавських країнах, для того, щоб розвивати приватну відповідальність. Обсяг позик має бути достатнім для покриття всіх витрат на навчання і мешкання, інакше студенти з малозабезпечених сімей постраждають у зв'язку з необхідністю працювати. Більш того, необхідно ввести гнучку систему оплати, оскільки її відсутність дорого обходиться уряду і йде на користь студентам із забезпечених сімей. Звільнення від плати слід застосовувати лише до студентів з малозабезпечених сімей, наприклад, у формі грантів, а останні повинні відшкодовувати частину вартості навчання;

2) виплати необхідно співвідносити з доходом, як у Швеції або Великобританії, оскільки вони автоматично співставляються з можливістю сплачувати за навчання: боржники з низьким або нульовим доходом можуть не здійснювати виплати, і, за певною відміткою, виплати збільшуються або скорочуються по відношенню до доходу за відповідною гнучкою процентною ставкою. Таким чином, жоден боржник не матиме значних проблем з дуже великими виплатами, і держава не буде змушена субсидувати протягом певного періоду сплату відсотків замість боржника, в той час, коли позичальник вже може почати повертати позику. Більш того, співвіднесені з доходом виплати скорочують відсоток знецінення, оскільки збираються разом з податками;

3) студенти повинні виплачувати відсоток, оскільки субсидування процентної ставки дорого обходиться державі і дає студентам привід як можна довше виплачувати позику або завершувати навчання. Проте високі ставки можуть перешкодити студентам брати позики, що приведе до скорочення кількості бажаючих отримати вищу освіту, процентні ставки мають бути обмежені відсотком інфляції під час навчання, а після закінчення навчання зрости на один або два відсотки.

В Україні вже є деякий досвід освітнього кредитування. Студентські позики сьогодні надають такі вітчизняні і іноземні банки, як ПУМБ, Діамантбанк, UniCreditBank, Укрсоцбанк, Фінанси та кредит та інші. Ми вже зазначали, що у західних вищих навчальних закладах передбачені різноманітні підходи до кредитування навчання, які враховують саму специфіку одержуваної освіти. В Україні поки навіть ті нечисленні вітчизняні банки, які надають кредити на навчання, не диференціюють умови кредитування при отриманні першої вищої освіти або освіти MBA.

При цьому банк контролює цільове використання позик. Кредитні кошти перераховуються на рахунок навчального закладу безготівковим шляхом із зазначенням призначення платежу. Сам кредит може оформлюватися як на студента, так і на батьків. Основною умовою є платіжна здатність клієнта та прописка за місцем розташування банку не менше одного року. Це означає, що студенти з регіонів, які бажають навчатися в столиці, повинні позичати кошти за місцем проживання. А сам факт, що при успішному вступі студент вимушений буде змінювати місце прописки (як мінімум на гуртожиток), робить отримання такого кредиту для абітурієнта нереальним. Цікавим є і мінімально припустимий вік, який для позичальника складає 21 рік, що вже виключає отримання позик для більшості вступників, яким після школи виповнилося не більше 18 років. Банкіри визнають подібні невідповідності, тим не менш, сподіваються на успіх і розвиток освітнього кредитування в Україні [3].

На сьогодні можна виділити наступні різновиди програм освітнього кредитування, що існують в Україні:

- ✓ комерційне кредитування банками – на загальних умовах;
- ✓ комерційне кредитування банками на партнерських засадах з визначеними ВНЗ – на більш пільгових, у порівнянні із загальними, умовах;
- ✓ кредитування навчання в окремих ВНЗ з використанням благодійних внесків.

Проте загальна кількість виданих кредитів не перевищує на кінець 2008 р. 3 тис., що складає всього 0,05 % від загальної кількості студентів ВНЗ. Якщо врахувати, що частина кредитів видана на здобуття другої вищої освіти і підвищення кваліфікації, то ця частка буде ще меншою. Сьогодні попит на освітні кредити практично не задоволений. При цьому потенційний ринок освітніх кредитів в Україні, за оцінками експертів, складає 1,5 млрд. доларів. Таким чином, зарано на сьогодні говорити про те, що в Україні почала формуватися система освітнього кредитування.

На нашу думку, основними перешкодами на шляху становлення системи освітнього кредитування в Україні є:

1. Високі процентні ставки – до 26 % річних, в середньому – 18–22 % річних. Нижчі ставки, оголошені банками, зазвичай супроводжуються додатковими комісійними банку за відкриття і обслуговування рахунку, перерахування і т. д., що зрештою доводить ставку до середнього ринкового рівня. При стандартному терміні освітнього кредиту 10 років сплата відсотків збільшує для позичальника запозичену в банку суму в 2–2,3 рази. Щомісячний платіж при сумі кредиту 15 тис. доларів (з відстроченням погашення на час навчання) може максимально складати близько 500 доларів, а при кредиті у 25 тис. – 650 доларів. При такому рівні місячних платежів по кредиту позичальникові відразу після отримання диплому потрібно отримати роботу із заробітком не менше 1000 доларів на місяць або розраховувати на допомогу своїх близьких.

2. Відсутність відстрочення по сплаті відсотків у період навчання і неможливість узяти кредит для оплати супутніх витрат – харчування і мешкання студента, що обмежує використання кредиту для студентів денної форми навчання.

3. Складнощі із забезпеченням кредитів. Неможливість застави самого предмету кредитування приводить до необхідності використання інших форм забезпечення зобов'язань по кредиту, переважно поручительств – родичів і знайомих студентів і абітурієнтів.

4. Висока інфляційна складова, що приводить до зростання процентної ставки.

5. Невеликий досвід надання "довгих" кредитів вітчизняними банками і головним чином короткостроковий

характер пасивів комерційних банків, збільшення ризиків банків при довгостроковому кредитуванні призводить до підвищення відрахувань на формування обов'язкових резервів на можливі втрати по позиках, що у свою чергу, відбивається на рівні відсотка.

6. Недовір'я населення по відношенню до банків, особливо при вступі з ними у тривалі кредитні відносини.

7. Банки, зі свого боку, не завжди усвідомлюють перспективи цієї форми кредитування: освітнє кредитування може закласти основу для залучення надійної клієнтської бази на тривалий термін: студент, що отримав освітній кредит, у майбутньому прийде в свій банк і за іпотечним, і за споживчим кредитом, і за кредитом на невідкладні потреби.

8. Розмір плати за освіту не відповідає фактичним витратам ВНЗ на навчання студентів, вона зазвичай є завищеною.

Підводячи підсумок аналізу розвитку освітнього кредитування в Україні, слід зазначити, що, не дивлячись на наявність певного роду проблем, як загальних для всіх країн, так і типових для сучасної вітчизняної економіки, ця форма фінансування вищої освіти володіє великим, не до кінця реалізованим на сьогодні потенціалом. Для його успішної реалізації потрібно є державна підтримка, перш за все – в частині ретельного організаційно-правового забезпечення і вибору найефективнішої для України схеми надання освітніх кредитів.

1. Аналитический доклад "Кредитование образования" / Институт Восточной Европы. По заказу Фонда "Новая Евразия". Рук. проекта В.В. Анашвили. – М., 2006. 2. *Le Grand J., Propper G., Robinson R.* The Economics of Social Problems. 3rd ed. L.: Macmillan, 2008; *Мошенець О.* Знання за чужі гроші // Інвестгазета. – 2006. – № 35; *Попова Т.Л.* Образовательные кредиты: опыт, проблемы, перспективы // Экономика высшего образования. – 2006. – № 4.

Надійшла до редколегії 09.06.2009

К. Паливода, канд. екон. наук

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ПРАКТИКА ЗАЛУЧЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛА КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті розглядаються можливості залучення заощаджень населення з точки зору ефективності їх майбутнього використання як джерела інвестицій.

Describes different possibilities of keeping household savings from the point of view of the effectiveness of their future use as an investment resource.

В Україні поступово складається становище, характерне для сучасного етапу розвитку демократично-ринкового суспільства – громадяни виступають не лише джерелом влади як виборці, але й джерелом фінансових ресурсів для економіки. Уже зараз грошові ресурси у власності фізичних осіб перевищують суми вільних коштів у корпоративному секторі й державного та місцевих бюджетів разом узятих, і в подальшому ця різниця буде лише збільшуватись. Відповідно, інституційний механізм фінансової системи має бути спрямований перш за все на залучення в якості інвестиційного ресурсу саме цих коштів, тоді як до цього часу основна надія покладалася на зовнішні запозичення, а на практиці обсяг капітального інвестування обмежувалися можливостями нагромадження власних ресурсів підприємств. У той же час обсяг грошових ресурсів населення перевищує фактичний обсяг усіх інвестицій, що надійшли з-за кордонів за всі роки незалежності. При цьому зовнішні інвестиції, не лише прямі, а й залучені на боргових засадах, у більшості вкладалися прямо у фінансовий оборот, тобто були інвестиціями просто заради отримання спекулятивного прибутку (що, зрештою, і втягнуло Україну у вир світової фінансової кризи).

У нашій реальності проявляється принципова відмінність між нашою державою й розвинутим світом – українці зберігають свої заощадження таким чином, що ці кошти з утрудненнями можуть вкладатися в економіку як інвестиційні. Як і в багатьох інших сферах життєдіяльності, у грошових справах українці надзвичайно консервативні – часто зберігають заради самого зберігання, "щоб було". До вродженого консерватизму додається гіркий досвід – розпад СРСР знищив заощадження радянських часів; гіперінфляція кілька років підряд розчиняла поточні заробітки, а фінансові піраміди витягали заощадження тих, хто примудрявся заробити й у непевні часи.

Протягом 2004-2008 років становище ніби стабілізувалося, громадяни все більше коштів вкладали у фінансову систему, однак чергова кризи перервала цю позитивну тенденцію. Готівка знову осідає в домашніх схованках: "На кінець лютого 2009 року залишки за готівковими коштами в обігу поза депозитними корпораці-

ями (МО) становили 147.5 млрд. грн. і зменшилися за місяць на 2.7 млрд. грн., або на 1.8%. У лютому 2008 року цей показник складав 106.91 млрд. грн." [1].

В українському суспільстві й без кризи існує недовіра до фінансового сектору в цілому. Хоч у країні існує досить розвинена фінансова система, є висококваліфіковані фахівці й консультанти, абсолютна більшість українців приймає рішення про напрямки використання своїх коштів самостійно, керуючись у кращому разі прикладом успішних родичів і знайомих, а нерідко – чутками чи рекламою. Це в розвинутих країнах "через посередників оформляють 60-70% усіх кредитів і до 95% страховок" [2], а в нас звертається за консультацією до фінансових фахівців поки не прийнято. Для нас зовсім незвично, що "фінансовими справами більшості найбагатших родин у світі опікуються спеціалізовані сімейні інвестиційні офіси (CIO). Основною метою створення таких структур є управління консолідованим сімейним інвестиційним портфелем, оптимізація програм здобуття освіти підростаючого покоління, підбір хатнього персоналу, організація перельотів усіх членів сім'ї". Автори дослідження нарахували понад тисячу таких CIO, в управлінні яких перебуває активів на суму понад 100 мільйонів доларів. ... А кількість аналогічних структур, що управляють капіталом одразу кількох сімейств, оцінюється на порядок вищим показником" [3].

Традиційною сферою зберігання особистих заощаджень українців є банківська система (окрім тих, які тримаються в готівковому вигляді в домашніх схованках). Депозитні вкладення фізичних осіб останні роки (не будемо поки зважати на фінансову кризу) зростали вслід за приростом особистих доходів, до того ж – у повній відповідності з постулатом Д. Кейнса про випередження заощаджень перед споживанням у складі цього приросту.

Банківська система України була готова до такого приросту й успішно поглинула наростаючий потік грошових коштів. Між тим, зарубіжні радники не вірили в таку їх здатність і радили довірити цю важливу справу зарубіжним банкам. Так, старший менеджер американської консалтингової компанії BearingPoint, радник НБУ Брайан Стайерволт на третьому щорічному "Східноєвропейсь-